

**KOZA-İPEK VE FEZA GRUPLARININ EKONOMİ POLİTİK DÖNÜŞÜMÜ:
12 HAZİRAN 2011 VE 7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMLERİ ÖRNEĞİ***

*Prof. Dr. Mustafa ŞEKER**
Arş. Gör. Enes BALOĞLU****

Özet

Medyanın etkileri sorunsalı, ilk iletişim araştırmalarından itibaren önemli bir araştırma alanı olmuştur. Başlangıçta ana akım iletişim araştırmaları medyanın güçlü etkileri olduğunu kabul etmiştir. Zamanla farklı yaklaşımlar medya etkilerinin doğrudan ve hemen olmadığını, dolaylı ve zamanla oluştuğunu ortaya koymuştur. Ortodoks eleştirel iletişim yaklaşımları da medya etkilerini güçlü olduğunu savunur. Bu yaklaşımlar, temel aldıkları Marx'ın altyapı/üstyapı benzetmesini kullanarak, ekonomik gücü elinde bulunduran egemen sınıfın statükoyu sürdürmek için pek çok yöntem kullandığını, medya içeriğinin de bu yöntemlerden biri olduğunu savunurlar. Ancak Batı Markizmini temel alan ve ekonomik belirlemciliğe karşı çıkan eleştirel yaklaşımlar da vardır. Bu yaklaşımlar Gramsci ve Althusser'in Marksizm yorumlarından etkilenerek medyanın işleyişinin daha karmaşık olduğunu savunmuşlardır. Medyanın etkisinin güçlü olmadığını, kültür ve ideolojinin anlamın oluşumunda etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Medya tek parça egemen blokunun işçi sınıfı üstünde egemenliği sürdürmeye yarayan bir işlevle sınırlı değildir. Egemen blok tek parça değildir aksine çok parçalıdır ve kendi arasında hegemonya mücadelesi vermektedir.

Haberler hegemonya mücadelesi ve rıza üretiminde en önemli araçlardan biridir. Medya kuruluşları olayları habere dönüştürürken, ekonomi-politik yapılarının sonucu olarak yeni söylemler oluştururlar. Bu söylemler, çoğunlukla olayın gerçekliğini zedeleyen yapıdadır ve oluşturulmak istenen gerçekliğe hizmet etmek için kurulmuştur. Bu çalışmada, 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerine ilişkin haberlerin Zaman ve Bugün gazetelerindeki söylemini, Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Haberlerin söylemi Zaman ve Bugün gazetelerinde her iki seçim dönemine ilişkin farklılıklar içermektedir. Her iki gazete 2011 yılında Ak Partiyi desteklerken, aradan geçen dönemde iktidarla yaşadıkları mücadele nedeniyle 2015 yılında tam tersi bir yayın politikası izlemiştir. Bu yaklaşım seçim haberlerinin söylemine de yansımıştır.

***Anahtar Kelimeler:** Haber, Haber Söylemi, İdeoloji, Eleştirel Söylem Analizi.*

**ECONOMIC POLITICAL TRANSFORMATION OF KOZA-IPEK AND FEZA
GROUPS: THE SAMPLE OF 12 JUNE 2011 AND 7 JUNE 2015 GENERAL
ELECTION****Abstract**

An important research area has been realized after the first communication studies which are problematic in the media. Initially, mainstream communication research has acknowledged that the media are powerful influences. Over time, different approaches have shown that media influences are not direct and immediate, but indirectly and in time. Orthodox critical communication approaches also argue that media influences are strong. These approaches argue that the dominant class that holds the economic power uses many methods to maintain the status quo, and that the media content is one of these methods, using Marx's infrastructure / superstructure analogy. However, there are also critical approaches based on Western Marxism and opposed to economic determinism. These approaches have been influenced by Gramsci and Althusser's interpretations of Marxism, arguing that the operation of the media is more complex. They have shown that the influence of the media is not strong, and that culture and ideology are influential in the formation of meaning. The media is not confined to a function of maintaining sovereignty over the one class dominated block of the working class. The ruling bloc is not a single piece, on the contrary it is very fragmented and gives a hegemony struggle between itself.

News is one of the most important tools in hegemony struggle and consent production. As the media organizations transform the events into news, they form new discourses as a result of the economic-political

* Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalında 2017 yılında kabul edilen yüksek lisans tezinin özetidir.

** Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, mustafaseker@akdeniz.edu.tr

*** Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, enes.baloglu@selcuk.edu.tr

structures. These discourses are often structurally harmful to reality and are designed to serve the reality that is desired to be created. In this study, van Dijk's analysis of critical discourse analysis of the news of the June 12, 2011 and June 7, 2015 general elections in the Zaman and Today newspapers was resolved. The rhetoric of the news includes differences in both election periods in the Zaman and Today newspapers. While both newspapers supported the Ak Party in 2011, they followed a reserve publication policy in 2015 due to the struggle they had with power in the last period. This approach is reflected in the rhetoric of election news.

Keywords: *News, News Discourse, Ideology, Critical Discourse Analysis.*

Giriş

Eleştirel çalışmalar, haber üretimi sürecinin ana akımda varsayıldığı gibi toplumu yansız bir şekilde yansıtmaktan uzak olduğunu savunur. Haberler başta kurumun ekonomi-politik yapısı olmak üzere ideolojik müdahalelerle şekillenir. Marksist bir yaklaşımla bakıldığında egemenlerin statükoyu sürdürmeleri için rıza üretmek amacıyla haberleri yönlendirmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Kapitalist sistemin işleyişinde rıza üretimi ile birlikte farklı egemen grupların hegemonya mücadelesi de söz konusudur. Bu mücadeleler çeşitli yollarla yapılır. Medya içeriği özellikle haber rıza üretimi ve hegemonya mücadelesinde en önemli araçlardan biridir. Medya kuruluşlarının yapısının haber içeriği ve söylemine ne ölçüde yansıdığı özellikle Kültürel Çalışmalar Okulu'nun temel araştırma konularındandır. Haberi bir söylem olarak ele alan yaklaşımlar, gerçeğin habere dönüşümü sırasında ideolojinin söylemi nasıl etkilediğini ortaya koymayı amaçlar.

Bu çalışmada, 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin Zaman ve Bugün gazetelerine nasıl yansıdığı incelenmiştir. Zaman gazetesi Feza grubunu, Bugün gazetesi de Koza-İpek grubunu temsilen seçilmiştir. Her iki gruba ait farklı gazeteler mevcutsa da Zaman ve Bugün gazetelerinin seçilmesi 2011 ve 2015 genel seçimleri döneminde yayın hayatında oldukları için tercih edilmiştir.

Çalışma üç bölüm üzerine temellendirilmiştir. Birinci bölümde ideoloji, hegemonya mücadelesi ve rıza üretimi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde de söylem kavramı tanımlanarak eleştirel söylem analizine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise söz konusu gazeteler üzerinden haber analizleri gerçekleştirilmiştir. Her iki seçim dönemi 15 günlük periyotlar üzerinden analiz edilmiştir.

1. İdeoloji, Hegemonya Mücadelesi ve Rıza Üretimi

Birçok düşünür ideoloji kavramına farklı tanımlar getirerek, terimi farklı biçimde ele alırlar. Marksist gelenek içerisinde yer alan Raymond Williams (1990: 48), ideolojinin üç temel kullanımını şöyle açıklar:

- 1- Belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar sistemi.
- 2- Doğru ya da bilimsel bilgiyle çelişebilecek aldatıcı inançlar sistemi, yanlış fikirler ya da yanlış bilinç.
- 3- Anlam ve fikir üretiminin genel süreci.

Fiske'ye göre (2003: 213–214), bu üç kullanım birbirini kapsar. Williams, pratikte birinci ve ikinci kullanımların kaçınılmaz bir şekilde iç içe geçeceklerini vurgular. Bu bakımdan ideoloji, yöneten güçlerin işçi sınıfı üzerindeki gücünü devam ettirmesini sağlayan “yanılsamalar ve yanlış bilinç” kategorisi haline bürünmüştür. Van Dijk'a göre (1999: 339), ideoloji bir toplumsal grubun veya toplumsal örgütlerin üyeleri tarafından oluşturulan toplumsal

bir biliş biçimidir. İdeoloji ve ideolojiden yansıyanlar, genellikle toplumu oluşturan temel öğeler olan, devlet, kitle iletişim araçları, eğitim sistemi veya dini kurumların yanında aile, okul gibi kurumlar aracılığıyla elde edilir. Egemen güçler bir yandan önceden kurulan sistemde muhalifler tarafından oluşturulan çatlakları onarıırken diğer yandan da ortaya çıkan yeni muhalif söylem ve eylemleri inceleyerek olası saldırılara karşı yeni yapıların kurulması yoluyla kendilerini yeniden inşa ederler. Kısacası yeniden üretim ‘kurulu düzenin kurallarına boyun eğmenin’ yani egemen ideolojiye tâbi olmanın da yeniden üretimidir (Çoban, 2013: 37).

Eleştirel medya çözümlerinde başat olan Marx’ın temel görüşleri üzerinde bazı ayrışmalar meydana gelmiştir. Georg Lukacs, Antonio Gramsci ve Louis Althusser gibi ikinci kuşak Marksistler, Marksizm’in içinde sorunlu buldukları birtakım noktaları eleştirirler. Eleştirel medya çözümlerinde bu düşünürler, güç, iktidar, ideoloji ve söylem meseleleri üzerine odaklanmıştır.

Lukacs, Marksizmi merkezine alarak Marx’ın Ekonomik ve Felsefi El Yazmaları isimli eserinin yeniden keşfi ve duyurulmasında önemli bir rol oynamış ve böylece daha kültürel bir Marksizm için meşru bir çerçeve sağlamıştır. (Smith, 2007: 60). Marx’ı yeniden yorumlayan Lukacs’ya göre, sınıf bilinci konusunda tarih, Marx’ın ifade ettiği gibi kendiliğinden işleyen bir mekanizma değildir. Önemli olan, proletaryanın tarihin kendisine yüklediği eylemlere ne ölçüde bilinçli ya da ne kadar bilinçsiz, ne ölçüde doğru bilinç veya sahte bilinçle girdiğidir (1998: 130). Dolayısıyla Ortodoks Marksist anlayıştaki, altyapının üstyapıyı belirleyeceği, tarihin otomatik olarak işleyerek zamanı geldiğine kapitalizme son vereceği yönündeki egemen Marksist anlayışa, Lukacs tarafından Marx’ın eserlerinden yola çıkılarak güçlü bir itiraz getirilmiştir. Gramsci ve Althusser, Marx’ın farklı dönemlerdeki saptamalarını yeniden değerlendirmeye almıştır. Batı Marksizmi olarak adlandırılan genel yaklaşım bu bağlamda ekonominin temel belirleyiciliğini sorgulamış, devrimin kendiliğinden gerçekleşmemesinin nedeni olarak ideolojiyi göstermiştir. Gramsci ve Althusser’in çıkış noktaları farklı olmakla birlikte, devletin ve sivil kuruluşların ideoloji sayesinde işçi sınıfını kontrol altında tuttuğu, yönetici sınıfının baskının yanında, onaya dayalı olmak suretiyle kendi statükolarını sürdürdüğü gibi ortak değerlendirmeleri vardır (Selçuk ve Şeker, 2012: 20).

Gramsci hegemonya kavramsallaştırmasını ortaya koyarken Lenin’den bir hayli etkilenmiştir. Rusya’da işçi sınıfının ittifak kuracağı toplumsal katmanları ikna ile kazanmasının ifadesi olan hegemonya terimi, Gramsci tarafından Batı’da burjuvazinin kendi yönetimi için işçi sınıfından gördüğü onay şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Kavrama bu aktarım kolaylığını sağlayan ise içerdiği rıza anlamıdır. Gramsci hegemonya kavramını, belli bir grubun bir birlik oluşturmak için diğer gruplar üzerinde tahakküm kurma mücadelesi olarak tanımlar. Bu tahakkümün sağlanması yönetici sınıfların zor kullanma ya da doğrudan kontrol dışında ve bunlardan çok daha etkili bir biçimde bağımlı kümelerin rızasıyla sağlandığını ileri sürmüştür (Çoban, 2013: 60–61).

Bir yönetici gücün kendi hâkimiyeti için insanların rızasını alma biçimi anlamında kullanılan hegemonya, güç ve rızanın bileşimine dayanır. Gramsci’ye göre liberal kapitalist devlette zorun arkasında işleyen rıza, sistemin devamı için önemli bir unsurdur. Sürekli bir hegemonya yoktur (Hall, 1999: 222–223). Bu anlamda devamlı olarak kazanılması ve sağlanması gereken bir olgudur. Sürekli olarak yeniden üretilmesi gerekir çünkü muhalefetin olduğu her alanda hegemonyada çatlaklar meydana gelmektedir (Çoban, 2013: 71).

Bu nedenle tekil bir hegemonyadan bahsetmek güçtür. Sürekli yenilenmesi ve savunulması gereken hegemonya çeşitliliği ve alternatifleri içinde barındırır (Williams, 2013: 52).

Devlet iktidarının önemli bir unsurunun, fiziksel güç kullanımı (örneğin polis, asker tarafından) olduğu kadar, fikirlerin denetimi de olduğu kavrandığında, kültür resme dahil olur. Hegemonik inançlar, eşitsizliği güçlendiren ve eleştirel düşünce girişimlerinin önünü kesen hâkim kültürel motiflerdir. Hegemonik inançların yayılması açısından Gramsci organik aydınların faaliyetlerinin kilit bir rol oynadığını savunur. Bu kişiler papazlar ve gazeteciler gibi karmaşık felsefi ve siyasal meseleleri günlük dile çevirerek kitlelere nasıl hareket etmeleri noktasında rehberlik ederler. Gramsci'ye göre organik aydınlar sistemin doğrularını yeniden üreten kişilerdir. Gramsci bu şekilde var olan söylemi daha güçlü hale getirebilecek mekanizmalara vurgu yapar. Topluma kanaat önderliği yapan bu kişiler hegemonyanın onaya dayalı olarak sağlanmasına hizmet ederler. Böylece organik aydınlar baskı ile rıza arasındaki dengeyi sağlayan unsur olarak işlev görürler.

Althusser ise bir pratik olarak ideoloji kuramını geliştirmiştir. Bu kuram, Marx'ın yanlış bilinç olarak ideoloji kuramının ileri bir aşamasıdır fakat Althusser'in kuramı, azınlığın çoğunluk üzerindeki iktidarının baskıcı olmayan araçlarla sürdürülmesinde ideolojinin rolünü vurgular (Fiske, 2003: 221– 224). Althusser tıpkı Gramsci gibi ideoloji olgusu üzerine yoğunlaşır ve Marksizm'den beslenirken Marksizmi tersyüz eden bir entelektüel olarak da kabul edilebilir. Althusser'in düşüncelerinde Gramsci'nin etkisi oldukça belirgindir. Çünkü o da Gramsci gibi hatta ondan çok daha ileri giderek üstyapısal öğeleri sistemlerin işleyişlerinde başat belirleyiciler olarak ele alır (Güngör, 2013: 262).

Althusser, ideoloji üretiminin ve yeniden üretiminin belli aygıtlar aracılığıyla gerçekleştiğini ileri sürer. Devletin ideolojik aygıtları ve devletin baskı aygıtları olmak üzere ikiye ayırır. Devletin ideolojik aygıtları; kiliseler, okullar, aile, hukuk siyasal sistem, medya kültürel kurumlardır. Devletin baskı aygıtları ise; hükümet, ordu, polis, mahkemeler ve hapishaneler gibi kurumlardan oluşur (Smith, 2007: 77). Baskı aygıtları güç kullanırken ideolojik aygıtlar ideoloji kullanarak işler (Althusser, 2014: 52).

2. Söylem

Felsefede söylem terimini ilk kez kullanan Aquinalı Thomas'dır. Thomas, söylem kavramını, saf sezgiye karşı, zihni çıkarım anlamında kullanır (Sözen, 1999: 19). Latince kökeni dis-cursus olan söylem kökeninde, şuraya buraya koşma edimidir ve içerisinde gidişgelişler, girişimler ve entrikaları barındırır (Barthes, 2005: 9).

Anlatımlar hiçbir zaman şeffaf değildir. Söylemler sadece basit olarak bir şeyi göstermez ya da tek bir şeyi kastetmez. Söylem, her zaman çok anlamlıdır (Sözen, 1999: 86). Söylem tüm düşünsel üretim sürecinin dayandığı temel bir alandır. Dil ve bilincin üretici birlikteliği bağlamında insanın bilinçli bütün etkinliklerinin bileşenlerinden biri de, diyalektik bir zorunluluk olarak, bağlamsal dilsel bir pratik olan söylemdir. Söylem, kültürel ideolojik alanlar dışında ekonomik ve siyasal alanlarla da ilintilidir. Bütün alanların kendilerini, anlamlandırdıkları, yeniden anlamlandırdıkları, ifade ettikleri ve toplumsalla ilintilendikleri alandır. Söylem dilsel bileşenlerin dışında tüm diğer ifade etme biçimlerini de kapsar ve bunlar görsel, göstergesel, davranışsal vb. de olabilir. Söylem eylemden bağımsız bir pratik olarak düşünülemez ve insan yaşamında tüm pratikler etkileşimsel olarak bir arada var olur. Bu bağlamda insani pratiklerin söylemsel ve eylemsel olanları farklı bağlamlarda bitişir, kesişir ve

bütünleşir. İdeolojik olan bağlamlarda ise söylemler arasında bir mücadele yaşanır, maddi yansımaları da olan bu mücadelenin somutlanımı ise eylem alanında görülür (Çoban, 2015: 199).

Söylem hayatın her alanındadır. İnal'a göre (1996: 93), söylem kavramının bugün yaygın bir kullanıma ve kabule dayanmasının ardında, yapısalcı kuramların sosyolojisi, siyaset bilimi, dil bilim ve psikanaliz içinde geçirdiği dönüşüm başat bir öneme sahiptir. Sözü edilen disiplinlerden gelen farklı etkilerin odaklandığı kavram ise öznedir. Gittikçe daha kalın çizgilerle taranmaya başlayan bu disiplinlerarası olan, iletişim biliminin alanına girer. Medya üzerinde yapılan tartışmaları ve haberin kodlama-kodaçımı süreçlerini bu alan içinde pratik olarak değerlendirmekse zorunludur. Toplumda güç/iktidar sorununa yönelik farklı yaklaşımların temelinde, toplumsal ve ekonomik yapıya yönelik bir eleştiri yatmaktadır. Politik yapıya yönelik rıza ve bu rızanın oluşum sürecindeki medya metinlerinin ve bilhassa haberciliğin önemi yadsınamaz. Bu süreçte toplumsal rıza, metinsel pratikler ve tüm medya metinlerini bir söylem olarak kavramanın önemi ortaya çıkar. Bu söylem ise toplumdaki güç/iktidar sahibi kişi ve kuruluşların söylemlerinden ayrı ve kopuk bir süreç değildir.

Dil sayesinde kodlanan bilgi, somut veya soyut olarak anlam kazanmaktadır. Sonuçta üretim sürecinde maddileştirilerek toplumsal örgütlenmede yerini alan bilgi, dilde muhafaza edilerek yine dil aracılığıyla aktarılmaktadır (Hall, 2005: 196). Kültürel Çalışmalar Okulu da bu noktadan hareketle ideolojinin, dil ve söylem içerisinde ortaya çıkan toplumsal bir pratik olma konusuna dikkat çekmişlerdir (Demirelli, 2009: 374). Van Dijk'a göre (2015: 15), söylemin, ideolojilerin yeniden üretilmesinde ve günlük ifadelerde vazgeçilmez bir rolü vardır. Bu anlamda ideolojilerin söylem boyutu ise, ideolojilerin günlük konu ve konuşmalarımızı nasıl etkilediğini, ideolojik söylemi nasıl anladığımızı ve toplumda ideolojinin yeniden üretiminde söylemin rolünü açıklar. Söylem yapılar tarafından biçimlendirilir fakat yapıların biçimlendirilmesinde ve yeniden biçimlendirilmesinde, yeniden üretilmesinde ve dönüşümünde de katkıda bulunur. Dil ideolojinin maddi bir biçimidir ve dil ideolojiler tarafından kuşatılmıştır (Fairclough, 2015: 124).

2.1 Eleştirel Söylem Analizi Yöntemi

Bir yönüyle söylem, dil ve ideoloji konularında uzmanlaşmış bir dil bilimci, diğer yönüyle de haber söylemi ile ilgilenen bir iletişim bilimci olan Teun A. van Dijk'ın çalışmaları oldukça geniş bir alanı kapsar. Edebiyat teorisi, edebi çalışmalar, söylem pragmatigi, metnin dil bilgisi ve kavranılmasının psikolojisi gibi erken dönem çalışmalarından sonra, araştırmaları 1980'lerde basında haber çalışmalarına ve ırkçılığın çeşitli söylem ve iletişim biçimleri örneğin günlük konuşmalar, ders kitapları, haberler, basın açıklamaları ve parlamento konuşmaları içinde yeniden üretilmesine odaklanmıştır. 80'li yıllarda van Dijk, dil bilim analizleri sonucunda elde ettiği kavramsal çerçeveye aracılığıyla medya, söylem ve ırkçılık arasındaki ilişkileri kendine has bir şekilde değerlendirmiştir. Bu özgü yöntem eleştirel söylem çözümlemesi (critical discourse analysis) modelidir (Ertan Keskin, 2004: 391).

Haberlerin sadece metinsel ve yapısal açıdan incelemekle kalmayan van Dijk, anlam ve üretim düzeylerine de çözümleme ve açıklama kazandırmıştır. Çeşitli düzeylerde olan yapıların analizi söz konusu olduğunda, bu dil bilimsel düzeyin ötesinde bağdaşıklık ve haber metinlerindeki ana tema ve konulara da birlikte bakılması gerekir. Bunun yanı sıra üst düzey nitelikleri olan şematik yapının ve retorik boyutlarını da kapsar. Bu yapısal çözümleme van Dijk

için yeterli değildir. Çünkü söylem van Dijk'a göre bağımsız bir yapıya sahip değildir. Bu nedenle üretim ve yorumlama aşamaları bakımından da sosyal bir bağlam dahilinde analiz edilmesi gerekir (Ülkü, 2004: 375).

3. Örnek Olayın Art Alan Bilgisi

Zaman ve Bugün gazeteleri 2011 ve 2015 genel seçimlerinde iki farklı tutum sergilemiştir. Bu iki farklı tutumun arkasında başlıca dört sebep sıralanabilir:

İlk olarak Mavi Marmara gemisinin 31 Mayıs 2010 tarihinde basılmasıyla Gülen ve Ak Parti arasındaki görüş ayrılığı net olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Gazze'ye yardım götürün Mavi Marmara gemisinin İsrail askerleri tarafından uluslararası sularda basılarak dokuz Türkiye vatandaşının öldürülmesine ilişkin Gülen, yaptığı açıklama ile İsrail yanlısı bir tutum sergilemiş ve bir anlamda Türkiye Cumhuriyetini karşısına almıştır. Bu şekilde başlayan görüş ayrılığının ikinci nedeni 7 Şubat 2012 tarihinde Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) üst düzey yetkililerinin savcılık tarafından ifadeye çağrılmasının ardından daha net bir şekilde basına yansımaya başlamıştır. İstanbul Özel Yetkili Savcısı Sadrettin Sarıkaya tarafından ifade vermeye çağrılan başta MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve diğer yetkili dört ismin ifade vermeye gitmemesinin ardından savcılık İstanbul'daki MİT lojmanlarının aranmasını istemiştir. Kamuoyunda 'MİT Krizi' olarak bilinen süreç dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın yönetimiyle sorun çözülmüştür. Üçüncü neden olarak ise 1 Eylül 2015 tarihinde dershanelerin kapatılmasına ilişkin alınan karardır. Türkiye'de en fazla dershaneye sahip olan Gülen ve yapılanması, elindeki gücü kaybetmeye başlamasıyla birlikte medyasında Ak Parti karşıtı haberler yayımlamaya başlamıştır. 17/25 Aralık 2013 süreci ile Ak Parti ve Gülen Cemaati arasındaki gerilim en üst düzeye çıkmıştır. 17 Aralık tarihinde yolsuzluk ve rüşvet iddialarıyla dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler'in oğlu Barış Güler, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan'ın oğlu Salih Kaan Çağlayan, Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar'ın oğlu Abdullah Oğuz Bayraktar'ın yanı sıra çok sayıda iş adamı ve bürokrat gözaltına alınmıştır. 25 Aralık tarihinde ise Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın oğlu Bilal Erdoğan ve birçok isim için gözaltı kararı çıkarılmıştır. İktidarı yıpratmaya yönelik başlatılan soruşturmalarda birlikte hükümeti zor durumda bırakarak düşmesini isteyen paralel yapılanmayla saflar böylelikle keskin bir şekilde ayrılmıştır.

Yaşanan bu gelişmelerle birlikte Feza ve Koza-İpek grupları 2011 genel seçimlerinde kendi çıkarları doğrultusunda desteklediği Ak Parti'yi, 2015 yılına gelindiğinde seçim öncesi ve sonrası iktidarı hedef alarak seçimleri kaybetmesi için tüm kitle iletişim araçlarıyla Ak Parti karşıtı yayın yapmıştır. Zaman ve Bugün gazeteleri 2011 genel seçimleri sürecinde Ak Parti adıyla hitap ettikleri iktidar partisine 2015 genel seçimleri zarfında AKP şeklinde yer vermişlerdir.

3.1.1. Zaman Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

Zaman gazetesi, 12 Haziran 2011 genel seçimleri öncesi Ak Parti ve seçime ilişkin haberlerine 5 Haziran tarihinden itibaren yer vermeye başlamıştır. Zaman gazetesi 2011 genel seçimleri sürecinde attığı başlıklarla Ak Parti'nin yanında, muhalefetin ise karşısında bir tutum sergilemiştir.

5 Haziran tarihinde sayfa 17'de yer alan haberde, "Körü körüne ideolojiyle hareket etmeyin, hizmete oy verin" başlığı yer almıştır. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın,

İzmir’de yapmış olduğu mitingdeki konuşmasından bir bölüm alınarak başlığa taşınmış ve tırnak içinde verilmeyerek gazetenin söylemine dönüştürülmüştür. Böylece gazete de bu görüşü destekler konuma gelmiştir. İzmir’de yıllardır CHP’nin birinci parti çıkmasını körü körüne ideolojiyle açıklayan haber, ideolojiye değil hizmete oy verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. CHP’ye oy veren seçmeni de bu anlamda körü körüne ideolojiyle hareket eden bir sınıf içerisinde suçlamıştır. Burada van Dijk’in eleştirel söylem analizinde ortaya attığı haber metinlerinde var olan (2015: 53) “ötekinin olumsuz sunumu, bizim olumlu sunumumuz” ifadesi ile birebir örtüşmektedir. Çünkü başlık, CHP’ye oy veren seçmenin içinde bulunduğu durum olumsuz bir ifade ile Ak Parti’ye ise hizmet niteliği ile olumlu bir önem atfetmiştir. Haberin üst başlığında ise “Kordon’u hıncahınç doldurdu, İzmirliyle seslendi” şeklindedir. Başbakan Erdoğan’ın gerçekleştirmiş olduğu İzmir mitingine seçmenlerin büyük bir ilgi gösterdiği ve yer belirtilerek Kordon’da adeta hiç boş yer kalmadığına dikkat çekilmiştir. CHP’nin kalesi olarak konumlanan İzmir’de Ak Parti’nin gördüğü bu ilgi önemli ve Ak Parti’yi yücelten bir tanımla dile getirilmiştir.

6 Haziran tarihinde, sayfa 13’te yer alan “Sivil anayasa için 367 milletvekili istedi” şeklinde verilen haberde sivil anayasa için Ak Parti’nin 367 milletvekili alması gerektiği ön plana çıkarılmıştır. Başbakanın mitingde, halka kırmızı gül atan bir fotoğrafıyla halkına gönülden bağlı ve samimi bir parti lideri olduğu izlenimi verilmiştir. Aşkın evrensel bir sembolü olan kırmızı gülün tercih edilmesiyle birlikte Ak Parti ve seçmen arasında duygusal bir bağlantı kurulmuştur.

7 Haziran günü, sayfa 15’te, “Tüzüğü değiştirmeyeceğiz bu benim son seçimim” başlığı ile Başbakanın söylemi tırnak içinde verilmeyerek gazetenin söylemine dönüştürülmüştür. Başbakanın kendi çıkarları için tüzüğü değiştirmeyeceği ve başbakanlık için son seçimi olduğunun ve görev süresi dolunca koltuğu bırakacağını altı çizilmiştir. Bir anlamda Başbakanın bir sonraki dönem cumhurbaşkanlığı için hazırlandığı izlenimi verilmiştir. Başbakanın halka el sallayan veda eder gibi bir fotoğrafıyla birlikte görsel olarak haberde bütünlük sağlanmıştır.

8 Haziran günü, sayfa 12’de “İhtilal hazırlığı var, Başbakan yurtdışına çıksın’ diyorlardı”, dönemin TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin’in ifadesi başlığa taşınmıştır. İhtilal yapılacağı korkusu ile mevcut hükümetin yıldırmaya çalışıldığı ancak Ak Parti iktidarının da bunun karşılığında halkın iradesini bırakmayarak, görevinin başında kalarak olası bir ihtilali önlediği algısı okuyuculara ulaştırılmıştır. İktidarın korkmuyoruz, kaçmadık ve ayakta duruyoruz algısı başlıkla topluma aktarılmıştır.

Seçim sonucunu okurlarına 13 Haziran tarihinde, manşet sayfasından “Yüzde 50 oyla istikrara güçlü destek” başlığı ile duyuran gazete istikrarın varlığını ön plana çıkararak Ak Parti’nin almış olduğu oy oranını rakamsal verilere dayandırmıştır. Seçim sonucunu olumlu bir bakış açısıyla sunan gazete alınan oylarla birlikte Ak Parti’nin arkasındaki güçlü desteğe dikkat çekmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken istikrar ve güçlü ifadeleridir. İstikrar sözcüğünde Ak Parti’nin bu döneme kadar başarılı bir şekilde geldiği vurgulanmakta, onu seçimde destekleyen kesimin de ‘güçlü’ kelimesi ile yüceltildiği görülmüştür.

3.1.2. Bugün Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

Bugün gazetesi 12 Haziran 2011 genel seçimleri sürecinde attığı başlıklarla Ak Parti’den yana bir tutum sergilerken diğer partilerin karşısında yer almıştır. 6 Haziran tarihinde sayfa

17'de “Tel Aviv’in avukatısın” şeklinde CHP’ye seslenen Başbakan Erdoğan’ın ifadesi gazetenin söylemine dönüşerek başlığa taşınmıştır. CHP’ye bu söylemle birlikte İsrail temsilciliği yüklenmiş olup aynı zamanda İsrail’in içimizdeki savunucuları olduğu olumsuz bir dille vurgulanmıştır. Gazete 13 Haziran tarihinde seçim sonucunu, sürmanşetten “Ustaya icazet”, başlığı ile duyurmuştur. Başbakanlıktaki son dönemini ustalık olarak tanımlayan Erdoğan’ın, aldığı oylarla birlikte yetkinin halk tarafından verildiği vurgusu öne çıkarılmıştır.

14 Haziran’da, manşette “Tek Türkiye partisi” ile okurlarının karşısına çıkan gazete Ak Parti’nin, Türkiye’nin tamamına seslendiğini ve bunun sonucunda her bölgeden oy aldığı vurgusu öne çıkarılmıştır. Diğer siyasi partilerin aksine Ak Parti’nin bütün ülkede kabul gördüğü yansıtılmıştır. Bu anlamda Ak Parti birleştirici ve bütünleştirici parti konumunda sunulmuştur. Aynı gün sayfa 14’te yer alan “Türkiye şantiyeye dönecek” başlığı ile Türkiye’nin tamamına yatırım yapılacağı vurgulanmıştır. Ak Parti’nin verilen oylara karşılık halka hizmet götüreceği öne çıkarılmıştır. Atılan başlıkla birlikte gazete tarafından Ak Parti’nin ortaya koyduğu projelerin benimsendiği gözlenmektedir. Gazete yapılacak projeleri olumlu bularak Ak Parti adına artı bir değer üretmiştir. Haberde yer alan yapılacak olan projelere ilişkin fotoğraflarla birlikte söylem desteklenmiştir.

17 Haziran tarihinde sayfa 17’de, “Helalleşmeye ilk adım: 17 Davayı geri çekti” başlığıyla Erdoğan’ın son döneminde siyasilere barış çubuğu uzatarak ilk adımın yine kendisinden geldiği öne çıkarılmıştır. İlk adımı atan Erdoğan vurgusu, diğer siyasilere bir sorumluluk yüklerken, başlıkta verilen rakamsal veriyle birlikte desteklenmiştir. Başbakan Erdoğan’ın ortaya koyduğu uzlaşmacı ve şefkatli tavır olumlanmıştır.

3.1.3. Zaman Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

7 Haziran 2015 genel seçimlerine ilişkin Zaman gazetesi 1 Haziran’dan itibaren seçimle ilgili haberlere yer vermeye başlamıştır. Seçime kadar çok fazla habere yer vermeyen gazete seçim sonrası Ak Parti’yi hedef alan haber sayısında ciddi artış olmuştur. Zaman gazetesi bir önceki genel seçim sürecindeki tavrını değiştirerek 2015 genel seçimleri zarfında muhalefetin yanında, Ak Parti’nin ise karşısında yer almıştır.

6 Haziran tarihinde gazete, sayfa 14’te yer alan “Ak Parti ne vaat etti AKP ne yaptı” başlığıyla birlikte söylemin değiştiğini gözler önüne sermiştir. 2011 seçimlerin Ak Parti diye hitap ettiği parti artık gazete için AKP’dir. Vaatlerin yerine getirilmediğini ön plana çıkararak eksikliklere vurgu yapan gazete tavrı değişikliğini çok net olarak ortaya koymuştur. Haberde Ak Parti’nin simgesi olan ampulün etrafına da soru ve ünlem işaretleri koyarak parti politikalarını sorgulamaya başladığı görülmüştür.

Seçim sonuçlarını 8 Haziran günü, manşetten okurlarına “Saray’a, israfa, otoriterleşmeye millet yeter dedi” başlığıyla duyuran gazete Ak Parti hükümetini ve Cumhurbaşkanı’na hedef almıştır. Halkın seçim sonuçlarıyla birlikte Ak Parti hükümetine ve saray denilerek bir anlamda Osmanlı dönemindeki padişahlık sistemine ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’a karşı çıktığı belirtilmiştir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken kavram ‘saray’ ifadesidir. ‘Saray’ metaforu kullanılarak hem Osmanlı dönemindeki padişahlık sistemi hem de Cumhurbaşkanlığı külliyesi ima edilmiştir. Saray vurgusu öne çıkarılarak eleştirel bir tutum ortaya konmuştur. Zaman gazetesi, Ak Parti hükümetini ve Cumhurbaşkanı’na israf ve otoriterleşmeye gittiği gerekçesiyle eleştirinin merkezine koymuştur. Ayrıca gazetenin sürmanşetinde diğer üç siyasi partinin liderlerine yer verirken Ak Parti kanadından hiç kimseye

yer vermemiştir. Sayfa 23'te "HDP adaletsiz barajı yıktı" başlığıyla partinin elde etmiş olduğu seçim sonucu olumlu bulunarak övülmüştür. Seçim barajının adaletsiz olduğu vurgusu yapılarak, HDP'nin sadece siyasi yanı ön plana alınmıştır. Partinin iki eş genel başkanının oy atarken objektiflere yansıyan fotoğraflarına yer verilerek metinde bütünlük sağlanmıştır. Sayfa 28'de ise, "Halk, saraya dur dedi" başlığı ile çıkan gazete seçim sonucu tek parti iktidarının kurulamamasını Cumhurbaşkanlığına bağlamıştır. Cumhurbaşkanını seçimin kaybedeni olarak gören gazete halkın dediğinin olduğunu vurgulamıştır. Saray imgelemesiyle birlikte Osmanlı dönemiyle ilintilendiren gazete o dönemde zaman zaman olduğu gibi halkın gidişattan memnun olmadığına siyasi hayata yön veren taraf olduğu öne çıkarılmıştır.

9 Haziran günü, sayfa 13'te "Türkiye'nin üzerindeki kara bulutlar kalktı" seçim sonrası Ak Parti'nin tek başına iktidar olamamasını kurtuluş gibi gören gazete, sanki Türkiye'de her şey çok kötü gidiyormuş gibi bir algı oluşturarak ülkenin şimdi düzleşmeye çıkacağı izlenimini vermiştir. Ak Parti'nin tek başına iktidar olamaması atılan başlığa göre ülkenin üzerindeki kara bulutların dağılacağı ve güneşli günlerin geleceğinin müjdesidir. 10 Haziran günü, sayfa 13'te "Davutoğlu istifasını saraya sundu" şeklinde atılan başlıkla birlikte gazete Cumhurbaşkanlığı Külliyesini ısrarla saray olarak konumlandırma yapmaya devam etmektedir. Gazete, her genel seçim sonrası rutin işlem olan Başbakan'ın istifasını sunması ve ardından yeni hükümetin kurulması için çalışmalarına başlanmasını Davutoğlu başarısız olduğu için istifa etmiş gibi bir algı ortaya koyarak vermiştir.

14 Haziran günü, sayfa 14'te "7 Haziran'da sendeledik" şeklinde parti içinden Bülent Arınç'ın ifadelerine yer veren gazete, seçim sonucunun başarısız görüldüğü ve bunun da parti içinde bir kabullenmeye yol açtığını aynı zamanda parti içinde muhalif seslerin de çıkmaya başladığına işaret etmiştir. Ak Parti'nin kurucu isimlerinden olan Arınç'a yer verilmesi parti içindeki ayrışmaları ön plana çıkarmak ve Ak Parti'ye karşı kendi içinden bir eleştiriyi gündeme getirerek seçim sonuçlarında partinin başarısız olduğu algısı yinelenmiştir.

3.1.4. Bugün Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

Bugün gazetesi 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerine ilişkin haberlere 4 Haziran'dan itibaren yer vermeye başlamıştır. İncelemeye alınan seçimden 1 hafta öncesi zarfında çok fazla habere yer vermeyen gazete bu süre boyunca genellikle muhalefete yer vermeyi tercih etmiştir. Bu anlamda gazete ideolojik tercihini ortaya koyarak safını muhalefetten yana belirlemiştir. Ancak seçim sonrası Ak Parti'yi hedef alan haber sayısında ciddi artış olmuştur.

4 Haziran günü, manşet sayfasında verilen "Ölü seçmen korkusu" haberi iç sayfalara taşınarak sayfa 12 ve 13'te "Ölü seçmen uyarısı" şeklinde yer bulmuştur. CHP Genel Başkan Yardımcısı Bülent Tezcan'ın açıklaması tırnak içinde verilmeyerek benimsenmiş ve başlığa taşınmıştır. Ölü seçmen listesi üzerinde hile yapılacağı korkusu ile seçimlerde usulsüzlük yapılacağı izlenimi uyandırılarak Ak Parti'ye karşı bir suçlama söz konusudur. Ak Parti'nin alacağı oylar üzerinde peşinen bir hükme varılmıştır.

Seçim sonuçlarını 8 Haziran günü sürmanşetten "Tek parti dönemi bitti" başlığını atarak duyuran gazete Ak Parti'nin tek başına iktidar olamayışını olumlu bir yaklaşımla ele almıştır. 1950 öncesine gönderme yaparak Türkiye'de mevcut siyasi durumda sadece tek siyasi parti varmış havası altında vererek baskının son bulduğunu ima etmiştir. Ak Parti'nin birinci parti çıkmasına rağmen gücünü kaybettiği algısı öne çıkarılmıştır. Manşette ise "HDP barajı yıktı" başlığını atan gazete HDP'nin yüzde onluk barajı geçmesini olumlayarak ortaya koymuştur.

10 Haziran tarihinde, manşette “Komisyonlardaki dengeler değişti”, başlığını atan gazete Ak Parti’nin kurulan komisyonlarda da gücünü kaybettiğini öne çıkarmıştır. Çoğunluğu kaybeden Ak Parti’nin böylece sadece seçimi değil kurumlardaki gücünü de kaybettiği belirtilmiştir. Sayfa 11’de ise iç sayfaya taşınan haber dengelerin değiştiğini “Tek parti dönemi sona erdi” söylemi üzerinden ifade etmiştir. Burada geçen ‘tek parti’ ifadesi demokrasi karşıtı bir ifade olarak kullanılmış ve gazete, Ak Parti iktidarını geçmiş dönemdeki tek parti iktidarına benzetmiştir. Tek parti vurgusunu sürekli yineleyen gazete komisyonlara da denge geldiğini ve tek bir parti üyelerinin kararının yetmeyeceğini vurgulamıştır. Sayfa 12 ve 13’te ise CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun, “restorasyon hükümeti” söylemine geniş yer ayrılmıştır. Mevcut durumu onarmaya işaret eden başlık aksayan yönlerin iyileştirilerek yanlışların düzeltileceği izlenimini vermiştir. Ak Parti sonrası dönemde restorasyon gerekliliği ön plana çıkartılmıştır. Var olan durumun CHP önderliğinde ıslah edileceği algısı oluşturulmuştur. 12 Haziran tarihinde, sayfa 13’te, “İki başlıklı onarım planı” başlığını atan gazete CHP’yi öne çıkararak mevcut durumu onarıma muhtaç olduğu şeklinde değerlendirmektedir. CHP’nin iki başlıklı onarım planını yerinde bulan gazete CHP’den yana bir tavır sergilemiştir. Geride kalan Ak Parti’nin iktidar olduğu dönemler başarısız olarak görülmüştür. Yanlı bir söylem ortaya koyan gazete CHP’nin mevcut durumu onaracağı yönlendirmesi yapmıştır.

3.2.1. Zaman Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

“Sivil anayasa için 367 milletvekili istedi” başlıklı haberin spotunda “Sakarya’da ‘Vesayetli siyaset dönemi bitti. Şimdi sıra yeni anayasada.’ diyen Başbakan Erdoğan, İstanbul’daki ‘büyük buluşma’da da sivil anayasa için destek istedi. Kazlıçeşme’yi dolduran yüz binlere seslenen Erdoğan, 12 Haziran’da 367’nin üzerinde milletvekiliyle iktidara gelmeleri halinde ‘milletin yeni bir anayasa’ için kendilerine görev vermiş olacağının altını çizdi.” denilmiştir. Gazete tarafından büyük buluşma olarak nitelenen mitingdeki 367 milletvekili sayısına dikkat çekilmiştir. Sivil anayasa için miting yapan AK Parti’ye gazetede geniş biçimde yer verilerek destek çıkılmıştır. Vesayetli sistemin son bulması adına AK Parti’nin seçim sonucunda 367 milletvekili kazanması gerektiği öne çıkarılmıştır.

“Tüzüğü değiştirmeyeceğiz bu benim son seçimim” başlıklı haberin spotunda “Başbakan Erdoğan, Ak Parti tüzüğü gereği son kez seçime girdiğini hatırlattı. Tüzüğü değiştirmeyeceklerini de vurgulayarak, ‘Ben arkadaşlarımla bu yola böyle çıktım. Olmadığım dönemde değiştirirlerse de gücenirim. Kimse gelip buralara çöreklenmesin’ dedi.” ifadelerine yer verilerek Erdoğan’ın koltuk sevdalısı olmadığına dikkat çekilmiştir. AK Parti’nin tüzüğü olumlu bulunarak 3 dönem kuralından yana tavır sergilenmiştir. AK Parti’nin içerisinde demokratik bir düzen olduğu yansıtılmıştır.

“İhtilal hazırlığı var, Başbakan yurtdışına çıksın’ diyorlardı” başlıklı haberin spotunda “TBMM Başkanı Şahin, 367 krizinin perde arkasında yaşananlarla ilgili çarpıcı anekdotlar aktardı. O dönem kendisine, ‘Çok ciddi ihtilal hazırlığı var. Başbakan’ın yurtdışına gidip dönmemesi öneriliyor.’ denildiğini anlatan Şahin, ‘Bazı gerçekler bugünlerde su yüzüne çıkıyor.’ dedi.” AK Parti’nin karşılaştığı korku politikalarına rağmen bugünlere geldiğini yansıtan ifadelerde 367 milletvekili sayısının neden sivil anayasa için önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. Ülkede tekrar ihtilal olmaması adına sivil anayasanın gerekliliği öne çıkarılarak AK Parti’nin 367 sayısına ulaşmasının önemine dikkat çekilmiştir.

Zaman Gazetesi 13 Haziran günü manşetten duyurduğu seçim sonuçları haberinin spotunda, “Millet, son sözü sandıkta söyledi. Ak Parti’ye üçüncü kez destek vererek, istikrarın devam etmesini istedi. Seçmenlerin yarısının oyunu alan iktidar partisi, 2007’deki yüzde 47’lik rekorunu da kırdı. En yakın rakibi CHP’yi ikiye katlarken, girdiği üç seçimde oylarını artırarak tek başına iktidara gelen ilk parti oldu. Ancak illerin milletvekili sayılarının değişmesi hükümetin Meclis gücünü zayıflattı.” cümlelerini kullanmıştır. Milletın son sözü söylediği ve AK Parti’ye üçüncü kez tek başına iktidar olma fırsatı verdiği için istikrarı seçtiği öne çıkarılmıştır. Rekor bir oy aldığı vurgulanan AK Parti’nin kendisine en yakın oy alan bir parti olan CHP’yi de ikiye katladığı belirtilerek elde edilmiş olan seçim sonucunu kazanılan bir zafer olarak görmüştür. Partinin her iki seçmenden birinin oyunu aldığı öne çıkarılarak yüzde 50 gibi bir oranla başa geldiği vurgulanmıştır. Üst üste 3 seçimde oyunu artırarak iktidar gelen ilk parti olduğuna dikkat çekilmiştir. Tek olumsuz yan olarak bu yüksek oy oranına rağmen milletvekili sayısının düşmesi gösterilmiştir.

3.2.2. Bugün Gazetesinin 2011 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

“Tel Aviv’in avukatısın” başlıklı haberin spotunda “Başbakan Erdoğan, CHP’nin uluslararası çetelerin güdümünde olduğunu söyledi. Kılıçdaroğlu’nu İsrail’in avukatı olmakla suçladı.” cümleleri kullanılmıştır. CHP uluslararası çetelerle ilintilendirilerek bir olumsuzlamaya gidilmiştir. CHP’ye karşı bir suçlama yapılmıştır ve gazete bu dili benimseyerek haberi vermiştir. CHP lideri Kılıçdaroğlu ise İsrail’in içimizdeki savunucusu olarak yansıtılmıştır.

13 Haziran tarihinde seçim sonuçlarını sürmanşetten duyuran gazete, “Ustaya icazet” başlıklı haberin spotunda, “Başbakan Erdoğan, ustalık dönemi için halktan rekor oyla icazet aldı. Üçüncü iktidar dönemine oylarını yüzde 50’ye taşıyarak başladı” cümleleri yer almıştır. Son dönemini ustalık olarak tanımlayan Erdoğan’ın bu ustalık dönemi için de icazeti halktan rekor bir oyla aldığının altı çizilmiştir. Üçüncü iktidar dönemine seçmenlerin yarısının oyunu alarak başladığına dikkat çekilerek bu noktada güçlü bir şekilde başa geldiği vurgulanmıştır.

“Türkiye şantiyeye dönecek” başlıklı haberin spotunda, “Son seçimlerden yüzde 50 oy desteğiyle çıkan AK Parti, yeni hükümet döneminde bir dizi önemli proje için harekete geçecek. Bunlar arasında Tüp Geçit, 3. Köprü, Hızlı Tren, Uzay üssü dikkati çekiyor.” ifadeleri yer almıştır. Seçim sonuçları AK Parti’nin almış olduğu oyun karşılığı olarak millete hizmet şeklinde bir geri dönüşün olacağı öne çıkarılmıştır. Türkiye’nin dört bir yanına hizmet yapılacağı ve bunlardan bazılarının da büyük projeler olduğuna metin içinde detaylandırılarak yer verilmiştir. AK Parti’nin ortaya koyduğu projeler gazete tarafından benimsenerek olumlu bir şekilde sunulmuştur.

Bugün Gazetesi manşetten “Tek Türkiye partisi” başlığıyla AK Parti’yi nitelendirdiği haberin spotunda, “AK Parti 27 ilde yüzde 60’ın üzerinde oy aldı. Türkiye’nin 7 bölgesinden milletvekili çıkararak tek parti oldu. 67 ilde ilk sıraya yerleşti. 12 ilde diğer partiler vekil çıkaramadı. CHP 32, MHP 48 ilde milletvekilliği kazanamadı” ifadelerine yer verilmiştir. AK Parti’nin Türkiye’nin 7 bölgesinden de milletvekili çıkarmasından dolayı ülkenin tamamına seslendiği vurgulanmıştır. Türkiye’nin tek partisi olarak konumlandırılan AK Parti adına bir olumlama söz konusudur. Seçim sonuçlarının detaylandırıldığı haberde AK Parti’nin diğer partilere karşı kurmuş olduğu üstünlüğe dikkat çekilmiştir.

“Helalleşmeye ilk adım: 17 davayı geri çekti” başlıklı haberin spotunda “12 Haziran gecesi yaptığı balkon konuşmasında ‘helallik’ isteyen Erdoğan, siyasilere ve gazetecilere açtığı davalardan feragat etti. Başbakan kurmaylarına, ‘Artık helalleşme zamanı, hesaplaşma değil. Beyaz sayfa açıyoruz’ dedi.” cümleleri kullanılmıştır. Yeni döneme beyaz sayfa açarak başlayan Başbakan Erdoğan’ın bu tutumu geri çektiği davalara dayandırılmıştır. Hukuki hakkından vazgeçtiğine vurgu yapılırken Başbakan Erdoğan, uzlaşmacı olarak yansıtılmıştır. Helallik isterken dahi ilk adımı kendisinin attığına dikkat çekilmiştir.

3.2.3. Zaman Gazetesinin 2015 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

“AKP’li bazı üst düzey yöneticiler bile barajı geçmemiz için dua ediyor” başlıklı haberin spotunda, “AKP, seçimden güçlü çıkarsa bütün sahalarda temizlik operasyonu başlatacak. Sendikalardan partilere, sivil toplum örgütlerinden medyaya kadar tüm muhalif kesimleri çok büyük operasyonlar bekliyor. Şu anda tüm güçlerini buna koordine etmişler. Bu Türkiye için bir felaket olur. O nedenle bazı AKP üst düzey yöneticiler bile dua ediyorlar, HDP’nin barajı geçmesi için.” ifadeleriyle 2015 genel seçimleri sürecinde bilhassa muhalefete geniş yer ayıran gazete AK Parti karşısındaki tutumunun değiştiğine ilk kanıt olarak gösterilebilir. HDP’nin siyasi yanının öne çıkarıldığı haberde AK Parti’nin de içinde muhalif sesler olduğuna dikkat çekilmiştir. Mevcut iktidarın politikalarından kendi parti çatısı altında hoşnut olmayanların varlığına vurgu yapılmıştır. AK Parti’ye karşı da muhalif kesimlere yönelik operasyon yapacağı şeklinde bir suçlama yöneltmiştir.

“AK Parti ne vaat etti AKP NE YAPTI” başlıklı haberin spotunda” İlk iki döneminde demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü adına çok önemli adımlar atmıştı. AK Parti, 2010’daki 12 Eylül referandumundan sonra ‘statükocu’ bir parti kimliğine doğru evrilmeye başladı ve nihayet AKP’ye dönüştü. Türkiye’ye özgü bir başkanlık sistemi hayali ile demokrasiden vazgeçti. Ve kendisine yeni yol arkadaşları edindi.” cümleleri kullanılmıştır. Gazete yer verdiği bu haberle birlikte muhalif tarafta yer aldığını açıkta ortaya koymuştur. 2011 genel seçimleri sürecinde AK Parti olarak seslendiği iktidar partisine 2015 genel seçimlerinde AKP diyerek tavrını ortaya koymuştur. Başkanlık sistemi için demokrasiden vazgeçildiğini vurgulayan gazete, AK Parti’nin yeni yol arkadaşları edindiklerini belirtirken de kendilerini eski arkadaş konumuna koymuştur. Gazete, böylece AK Partiyi kendileri ile yol arkadaşlığı yaptığı şeklinde bir algı ortaya koyarak o süreçte olumlarken, yeni süreçte ise tek kötü parti olarak lanse etmektedir. Bu süreçte gazete iktidar yanlısı tutumunu terk ederek, muhalefetin sesi olmayı tercih etmiştir.

Zaman gazetesinin seçim sonuçlarını 8 Haziran tarihinde manşetten “Saray’a, israfı, otoriteleşmeye millet yeter dedi” başlığıyla duyurduğu haberin spotunda, “Türkiye 25. kez milletvekili seçimini yaptı. 13 yıldır devam eden tek parti dönemi bitti. Cumhurbaşkanı Erdoğan 47 miting yapmasına ve 400 milletvekili istemesine rağmen AKP 3 milyon oy kaybetti. 256 vekilde kaldı. Meclis başkanı bile seçemeyecek duruma düştü. Bu kayıpta saray ve devlet harcamalarındaki israf, VIP torpil uygulamaları ile otoriteleşme etkili oldu.” cümlelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerle, AK Parti hükümetinin 13 yıldır tek parti olduğuna gönderme yapılarak, AK Parti dışındaki meclisteki diğer partilerin yok sayıldığına işaret edilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yaptığı mitinglere rağmen AK Parti’nin istenilen sayıda milletvekili kazanamadığı ve meclis başkanı bile seçemeyecek duruma geldiğinin altı çizilerek küçümsemeye gidilmiştir. Yaşanılan oy kaybının sorumluluğu AK Parti ve

cumhurbaşkanlığının üzerine yüklenmiştir. Bu bağlamda, AK Parti ve cumhurbaşkanlığının otoriteleşmesi, yapılan israflar ve torpil uygulamaları sebep gösterilmiştir.

“7 Haziran’da sendeledik” haberinin spotunda “Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, tek başına iktidarı kaybettikleri 7 Haziran’da parti olarak sendelediklerini söyledi. Erken seçimi arzu etmediğini anlatan Arınç, 4 eski bakanın Yüce Divan’a gönderilmesi konusunda ise ‘intikam’ hırsıyla hareket edilmemesi gerektiğini belirtti. Abdullah Gül’ün ise siyasi malzeme yapılmaması gerektiğini kaydetti.” cümleleri kullanılmıştır. Parti içinden bir sese kulak veren gazete, genel seçim sonuçlarının mağlubiyet olduğuna AK Parti tarafından da bir kabullenme olduğu şeklinde ortaya konmuştur. 4 eski bakanın da Yüce Divan’a gönderilmesine kesin gözüyle bakan gazete bu konuyu da parti içinden yetkili bir ismin ağzından dile getirmiştir.

3.2.4. Bugün Gazetesinin 2015 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

Bugün gazetesi, “Ölü seçmen korkusu” başlığıyla manşetten duyurduğu haberin spotunda, “Seçimde hile yapılacak endişesi herkesi sardı. CHP Genel Başkan Yardımcısı Tezcan ‘ölü seçmen’ listeleri üzerinden hile yapılacak duyuları aldıklarını açıkladı.” denilmiştir. Öncelikle genel seçimlerde hile yapılacağına dair herkesin bir şüphe içerisinde olduğu algısı oluşturulmuştur. Duyumdan yola çıkan CHP Genel Başkan Yardımcısı Tezcan’ın söylemi ise benimsenerek başlığa taşınmıştır. Seçimlere birkaç gün kala usulsüzlük yapılacağı yönünde bir algı üzerinde durulmuştur. Seçimlerin adil bir şekilde gerçekleşmeyeceği algısı oluşturularak AK Parti’ye karşı olumsuzlamaya gidilmiştir.

Seçim sonuçlarını, 8 Haziran tarihinde sürmanşetten duyuran Bugün gazetesi, “Tek parti dönemi bitti” haberinin spotunda, “Ekonomik göstergeler, hukuksuz operasyonlar, Türkiye’nin itibar kaybetmesi, medyaya baskılar ve toplumu kutuplaştırma gibi birçok neden AK Parti’nin 13 yıldır sürdürdüğü tek parti dönemini bitirdi” cümlelerini kullanılmıştır. Geride kalan 13 yıllık süreci anti demokratik olarak gören Bugün gazetesi, tek parti göndermesi yapmıştır. AK Parti’yi başarısız göstermek adına birçok neden sıralayan gazete, medyaya ilişkin dediği baskı ile kendi gruplarını ve kardeş kuruluşlarını ima ederek AK Parti’nin oy kaybetmesine neden olduklarını yansıtmıştır.

“Komisyonlardaki dengeler değişti” başlıklı haberin spotunda, “Milletvekili sayılarıyla birlikte Meclis komisyonlarındaki dengeler de değişecek. Yasa tasarılarında artık tek partinin dayatması olmayacak. Yeni kanunlar için en az iki partinin uzlaşması gerekecek” şeklindedir. Bugüne kadar yapılan yasa tasarılarını tek parti dayatması olarak ele alan gazete, bundan sonra bu şekilde olmayacağını öne çıkararak en az iki partinin ortak hareket etmesi gerektiğini vurgulamıştır. Gazete tarafından AK Parti’nin gücünü kaybetmesi hukuki açıdan olumlu bulunmuştur.

Bugün’ün bir diğer “Restorasyon hükümeti” başlıklı haberin spotunda ise “CHP lideri Kılıçdaroğlu, MYK üyeleriyle yaptığı toplantıda koalisyon formüllerini değerlendirdi. Demokratik kurallar ve kurumların yıpratıldığı belirtilerek yeni hükümetin restorasyon sürecini gerçekleştirmesi gerektiğini vurguladı. AK Parti’nin yasalaştırdığı, demokrasiyi ve özgürlükleri kısıtlayan düzenlemelerin sil baştan ele alınması gerektiği ifade edildi. Partide HDP’nin dışarıdan destekleyeceği CHP-MHP koalisyonu ağır basıyor” ifadeleri yer almıştır. AK Partisiz bir koalisyondan yana olduğu vurgulanan CHP’de, AK Parti’nin yapmış olduğu yanlışların düzeltilmesi gibi bir yol haritası benimsendiği ön plandadır. AK Parti tarafından yapılan

yanlıkların CHP tarafından düzeltileceği izlenimi verilmiştir. CHP ile birlikte yeniden yapılandırma olacağı gazete tarafından olumlu bir şekilde sunulmuştur.

Sonuç ve Tartışma

12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin Zaman ve Bugün gazetelerindeki söylemi Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Haberler Zaman ve Bugün gazetelerinde her iki seçim dönemine ilişkin farklılıklar içermektedir. 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde Zaman gazetesi Ak Parti'yi destekleyen bir habercilik anlayışı ortaya koymuştur. Örneğin seçim sürecinde “geleceğinize oy verin” başlığını atan gazete Ak Parti'yi ülkenin umudu olarak sunmuştur. Gazete diğer partilere karşı mesafeli bir tutum sergilemiştir. Zaman gazetesinin tüm haberlerde Ak Parti'yi olumlu bir şekilde sunduğu görülmüştür. Seçim sonuçlarını ‘istikrar’ kavramıyla sunan gazete Ak Parti'ye oy veren kitleyi de ‘güçlü’ kelimesiyle sunarak olumlu ve destekleyen bir tavır yansıtmıştır. 14 Haziran tarihinde “halk icraata oy veriyor” başlığını atan gazete Ak Parti'nin almış olduğu oyların haklılığını ve meşruluğunu öne çıkarmıştır.

2011 genel seçimlerinde Bugün gazetesinin de Ak Parti'yi destekleyen bir yayıncılık anlayışı sergilediği görülmüştür. Tıpkı Zaman gazetesi gibi Bugün gazetesi de Ak Parti'nin söylemlerini benimsemiştir. Seçim öncesi Ak Parti'nin politikalarını benimseyerek siyasi kampanya biçiminde habercilik yapan gazete, seçim sonuçlarını da “ustaya icazet” başlığıyla sunmuştur. Usta sıfatıyla sunulan Başbakan Erdoğan icazeti de vatandaşlardan aldığı algısıyla yansıtılmıştır. Seçim sonrası “Tek Türkiye partisi” başlığını atan gazete Ak Parti'yi ülkenin tamamını birleştiren ve bütünleştiren parti konumunda sunmuştur. 14 Haziran tarihinde ise “Türkiye şantiyeye dönecek” başlığını atan gazete Ak Parti'nin projelerinin açık bir destekçisi olmuştur. Attığı başlıklarla Bugün gazetesi Ak Parti'den yana ideolojik tavrını net olarak yansıtmıştır.

7 Haziran 2015 genel seçimlerine gelindiğinde ise Zaman gazetesi Ak Parti'nin söylemlerini terk ederek muhalefetin sesi olmuştur. 7 Haziran döneminde gazetenin yaptığı tüm haberlerde Ak Parti'nin eleştirildiği saptanmıştır. 2011 genel seçimlerinde Ak Parti şeklinde seslendiği iktidar partisine 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde AKP diyerek Zaman gazetesi yaşadığı ideolojik dönüşümü net olarak ortaya koymuştur. Seçim öncesi muhalefet partilerinin söylemleri üzerinden eleştiri oklarını Ak Parti'ye yönelten gazete ise seçim sonrası kendi söylemi üzerinden haberlerine devam etmiştir. Seçim sonucunu “saray'a, israfa, otoriterleşmeye millet yeter dedi” başlığını atarak duyuran gazete Ak Parti karşısındaki konumunu açık bir şekilde kendi söylemi üzerinden değerlendirmiştir. Zaman gazetesi seçim sonuçlarını Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Ak Parti üzerinden birlikte değerlendirmiştir. Zaman gazetesinin haber metinlerinde gerek başlıkta gerekse kelime seçimlerinde Van Dijk'ın belirttiği gibi ideolojik yapılanma söz konusudur. Cumhurbaşkanlığı Külliyesini saray olarak niteleyen gazete Ak Parti'yi de israf ve otoriterleşme kavramları üzerinden suçlamıştır. Seçim sonucunda iktidar partisini çöken, yıkılan konumda yansıtan gazete Ak Parti'nin tek başına iktidar olamayışını da Türkiye'nin üzerinden kara bulutlar kalktı şeklinde değerlendirmiştir. Bu anlamda gazetenin attığı başlıklar ve kelime seçimleri üzerinden ideolojik dönüşümü açık olarak ortaya çıkmaktadır.

Bugün gazetesi de 7 Haziran 2015 genel seçim dönemine girildiğinde politik bir dönüşüm yaşamıştır. 12 Haziran 2011 genel seçimleri sonucunda “Tek Türkiye partisi” şeklinde

ülkenin tamamına seslenen konumda yansıttığı Ak Parti'yi, 7 Haziran 2015 genel seçimleri sonucunda ise “Tek parti dönemi bitti” diyerek demokrasi dışı nitelemesiyle sunmuştur. Kelimeler üzerinden de dönüşümü açığa çıkarmak mümkündür. 2011 genel seçimlerinde ‘usta’ olarak yansıtılan Ak Parti Genel Başkanı 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ‘serok’ kelimesi üzerinden muhalefetin söylemiyle sunulmuştur.

Genel olarak 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimleri karşılaştırıldığında Koza-İpek ve Feza gruplarının ekonomi-politik olarak bir dönüşüm yaşadıkları ortadadır. 2011 yılında Ak Parti'nin söylemini benimseyen söz konusu gazeteler 2015 genel seçimlerinde iktidar partisinin karşısında muhalefetin söylemini benimsemişlerdir. Yaşanan dönüşümün ardında ekonomik ve siyasal etkiler söz konusudur. İktidar partisinin politikalarını kendi çıkarlarına zıt gören Koza-İpek ve Feza grupları Ak Parti'nin karşısında konumlanmıştır. Sermaye gücünü elinde bulunduran söz konusu gruplar bu bağlamda Hükümet karşısında bir hegemonya mücadelesinde bulunmuşlardır. Gramsci'nin “hegemonya varsa karşı bir hegemonya da vardır” ifadesi doğrultusunda devletin hegemonyası karşısında Koza İpek ve Feza grupları kendi görüşlerini karşıt bir hegemonya olarak benimsetme yoluna gitmişlerdir.

Kaynakça

- Althusser, Louis (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, Çev.: Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Barthes, Roland (2005). *Bir Aşk Söyleminden Parçalar*, Çev.: T. Yücel, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çoban, Barış (2015). Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi, Ed.: Barış. Çoban, Zeynep, Özarslan, *Söylem ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınları, 199-234.
- Çoban, Savaş (2013). *Hegemonya Aracı ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya*, İstanbul: Parşömen Yayıncılık.
- Demirelli, Levent (2009). Medya'nın AKP Kapatma Davasına Bakışı: Kapatmak veya Kapatmamak, Ed.: İsmet, Parlak, *Medyada Gerçekliğin İnşası: Türk Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış*, Konya: Çizgi Kitabevi, 335-366.
- Ertan Keskin, Zerrin (2004). Türkiye'de Haber İncelemelerinde Van Dijk Yöntemi, Ed: Çiler Dursun, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Ankara: Elips Kitap, 391- 407.
- Fairclough, Norman (2015). Dil ve İdeoloji, Ed.: Barış Çoban, Zeynep Özarslan, *Söylem ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınları, 121-136.
- Fiske, John (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, Çev.: Süleyman İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güngör, Nazife (2013). İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar. Siyasal Ankara: Kitabevi.
- Hall, Stuart (1999). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü, Der. ve Çev.: Mehmet Küçük, *Medya, İktidar, İdeoloji*, Ankara: Ark Yayınları, 77-126.
- Hall, Stuart (2005). Kültür, Medya ve İdeolojik Etki, Ed.: Mehmet Küçük, *Medya, İktidar, İdeoloji*, Ankara: Ark Yayınları, 193-239.

- İnal, M. Ayşe (1996). *Haberi Okumak*, İstanbul: Temuçin Yayınları.
- Lukacs, George (1998). *Tarih ve Sınıf Bilinci*, Çev.: Yılmaz Öner, İstanbul: Belge Yayınları.
- Selçuk, Ayhan ve Şeker, Mustafa (2012). *Danıştay Saldırısı Haberlerinde Söylem ve İdeoloji*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Smith, Philip (2007). *Kültürel Kuram*, Çev.: Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu, İstanbul: Babil Yayınları.
- Sözen, Edibe (1999). *Söylem: Belirsizlik, Mücadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Ülkü, Güler (2004). Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi, Ed: Çiler Dursun, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Ankara: Elips Kitap, 371-391.
- Van Dijk, A.T. (1999). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, Ed.: Mehmet Küçük, *Medya, İktidar, İdeoloji*, Ankara: Ark Yayınları, 331-398.
- Van Dijk, A.T. (2015). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım, Ed.: Barış Çoban, Zeynep Özarlan, *Söylem ve İdeoloji*, İstanbul: Su Yayınları, 15-100.
- Williams, Raymond (1990). *Marksizm ve Edebiyat*, Çev.: Esen Tarım, İstanbul: Adam Yayınları.
- Williams, Raymond (2013). *Kültür ve Materyalizm*, Çev.: Ferit Burak Aydar, İstanbul: Sel Yayınları.